

THEMA

VERKENNING

De Geest van de Here

Dolf te Velde

In aansluiting bij het vorige artikel gaan we hier in op drie elementen uit de belijdenis over de Heilige Geest:

- a. **de Geest in de Drie-eenheid;**
- b. **de Geest en het gebed;**
- c. **de Geest en het Woord.**

We doen dat aan de hand van de formuleringen uit de belijdenis van Nicea.

Die van de Vader en de Zoon uitgaat

Dit stukje van de Geloofsbelijdenis spreekt over de verhoudingen waarin Vader, Zoon en Geest tot elkaar staan. De vraag is natuurlijk, hoe je dat 'uitgaan' van de Geest moet opvatten. Gaat het over het gezonden worden van de Geest in het kader van Gods heilswerk, of over de verhoudingen binnen de Drie-eenheid? De bedoeling van de Geloofsbelijdenis van Nicea is wel degelijk, om iets te zeggen over de verhouding van de Geest tot de Vader en de Zoon in het eeuwige leven van God zelf. Dit heeft uiteraard alles te maken met wat er in de tijd gebeurt: de Vader stuurt na de hemelvaart van Christus een andere Trooster, Hij stort zijn Geest uit (Joh. 14:16, 15:26; Hand. 2:17-18); tegelijk wordt gezegd dat de Zoon zelf de Geest zal zenden (Joh. 15:26, 16:7). De kerk heeft het altijd zo opgevat, dat achter het gezonden worden door de Vader en de Zoon in de tijd, ook een eeuwig uitgaan van de Geest uit de Vader en de Zoon in God zelf ligt. We kunnen ons heel moeilijk voorstellen hoe dat concreet gaat: we gebruiken de term 'uitgaan van' en ook wel 'geademd worden door', maar veel verder komen we niet. Dit is trouwens ook zo bij het voortgebracht worden van God de Zoon door de Vader: daarvan weten we ook niet hoe dat in z'n werk gaat.

Een lastig punt in deze geloofsuitspraak vormen de woorden 'en van de Zoon'. Er bestaat hier een kloof tussen de christenen in de oosters-orthodoxe kerken en de westelijke christenheid. Over dit probleem schrijft ds. H.D. Bondt in een afzonderlijk artikel.

Plaatsen we dit twistpunt in het bredere kader van het hele nadenken over de Drie-eenheid, dan valt op dat de Grieks-sprekende kerk van het oosten dieper en consequenter vasthield aan de wezenlijke eenheid van God. Daarbij was het moeilijk om aan de zelfstandigheid en gelijkwaardigheid van de drie Personen recht te doen. De kerk van het westen is onbekommerder uitgegaan van het spreken over de drie Personen Vader, Zoon en Geest. Benadrukt wordt dat zij alle drie evenzeer God zijn. Het is dan moeilijker om de wezenlijke eenheid van de drie Personen vast te houden. De kerkvader Augustinus heeft benadrukt, dat Gods eenheid ligt *in* de drie Personen en hun onderlinge band. Het is bij Augustinus speciaal de Geest, die als band der liefde tussen Vader en Zoon de eenheid van God garandeert.

Nu is de precieze verhouding van de drie Personen in de ene God voor ons nooit helemaal vast te stellen. De teksten uit het Johannes-evangelie (de zgn. Parakleet-teksten, Joh. 14-16) die de basis vormen voor deze discussie, geven de indruk dat het zwaartepunt in het zenden van de Geest ligt bij de Vader. En wanneer Jezus in Johannes 15:26 zegt dat Hij zelf de Geest stuurt, voegt Hij eraan toe, dat deze Geest van de Vader uitgaat: 'Wanneer de Trooster komt, die Ik u zenden zal van de Vader, de Geest der waarheid, die van de Vader uitgaat ...'. In het hele Johannes-evangelie wordt trouwens duidelijk, dat Jezus Zichzelf nooit losmaakt van de Vader, maar dat Hij Zich integendeel steeds aan de Vader onderwerpt. De conclusie kan zijn, dat de Vader en de Zoon beiden betrokken zijn bij het zenden van de Geest. Maar het lijkt erop dat daarbij de Vader de uiteindelijke bron is, en dat de Zoon nooit los van de Vader de Geest kan sturen. Opnieuw blijkt dat we de eenheid en de drieheid van God nooit tegelijk onder woorden kunnen brengen. Daarom moeten we 'de ene God in de Drieheid en de Drieheid in de Eenheid vereren'.

Die samen met de Vader en de Zoon aangebeden en verheerlijkt wordt

Eigenlijk is dit de logische consequentie van wat voorafging: als de Geest samen met de Vader en de Zoon echt en eeuwig God is (vgl. HC zd. 20), verdient Hij evenzeer als de Vader en de Zoon onze aanbedding en verheerlijking.

Toch rijst hier juist in onze tijd een vraag: kun je in je gebed ook afzonderlijk de Heilige Geest aanspreken? Kun je apart tot de Heilige Geest bidden? Het is zinvol om hierbij stil te staan. Aan de ene kant omdat we als gereformeerden vaak vooral tot God de Vader bidden; we doen dat wel in de naam van Gods Zoon, en we bidden *om* de Heilige Geest, maar ons gebed is bijna nooit tot de Zoon en de Geest gericht. Aan de andere kant zijn er evangelische groepen, waarin het

aanroepen en aanbidden van de Heilige Geest juist een grote plaats inneemt. Hoe moeten we daartegen aankijken? In de Geloofsbelijdenis van Nicea valt het accent erop, dat de Geest *samen met* de Vader en de Zoon aanbeden wordt. De Drie-enige God 'als geheel' is het adres van onze aanbeding. Wellicht kunnen we daar meer werk van maken, dat we niet alleen de Vader aanroepen om van Hem te vragen wat wij nodig hebben (dat mag ook, volgens het voorbeeld dat Jezus zelf gaf in het Onze Vader), maar dat we ook Vader, Zoon en Geest prijzen en danken om wat ieder van Hen doet tot ons heil.

Als je het bijbelse spreken over de Geest in verband met het gebed analyseert, kom je een aantal elementen tegen:

- * De Geest wordt de *Geest der gebeden* genoemd: Zacharia 12:10. Letterlijk staat er: de Geest van genade en smeekbeden. In de context van Zacharia 12 zullen we dat zo moeten opvatten, dat God met zijn Geest *terugkeert* naar het volk Israël om het genade te bewijzen, maar dat Hij door diezelfde Geest het volk ook beweegt om zich *tot God te wenden* met de smeekbede om genade. De Geest leert je bidden.
- * Er is een bidden *om* de Heilige Geest: Psalm 51:13; Lucas 11:13; Handelingen 8:15. Dit hangt ermee samen, dat de Geest de door God beloofde Gave is: dan mag je er Hem ook om vragen.
- * Er is een bidden *in* de Heilige Geest: Efeziërs 6:18; Judas: 20. Hoe we dit precies moeten opvatten, is niet op het eerste gezicht duidelijk. L. Floor en P.H.R. van Houwelingen leggen het in hun commentaren zo uit, dat het gebed z'n kracht en steun moet zoeken bij de Geest, die ervoor zorgt dat ons gebed God ook bereikt.
- * Er is een bidden *van* de Geest. Daarover spreekt Paulus in dat intense hoofdstuk Romeinen 8. Wij mogen leven door de Geest (vers 4 en 9). Die Geest leert ons God aanroepen als 'Abba, Vader' (vers 15), want Hij getuigt met onze geest mee, dat wij Gods kinderen zijn (vers 16). Deze zelfde Geest is ons ook nabij in het lijden van de tegenwoordige wereld (vers 18-25). 'En evenzo komt de Geest onze zwakheid te hulp: want wij weten niet wat wij bidden zullen naar behoren, maar de Geest zelf pleit voor ons met onuitsprekelijke verzuchtingen. En Hij, die de harten doorzoekt, weet de bedoeling des Geestes, dat Hij namelijk naar de wil van God voor heiligen pleit' (vers 26-27). Ons onvolmaakte bidden wordt door de Geest ondersteund en aangevuld, zodat het naar de wil van God is. Zo is de Geest echt de ándere Trooster die Jezus beloofde (Joh. 14:16): onze Pleitbezorger op aarde.

Overzien we dit geheel, dan blijkt dat de Geest op heel veel manieren bij het gebed betrokken is. Toch geeft de Bijbel ons niet het voorbeeld van een afzonderlijk bidden tot de Heilige Geest. Dit klopt ook wel met wat we eerder al over de Geest gehoord hebben: Hij is niet van Zichzelf, maar Hij is de Geest van God, de Geest van de Vader, de Geest van Christus. Hij werkt niet voor Zichzelf, maar Hij wordt gestuurd door de Vader en neemt alles uit Christus. Wil je tot de Heilige Geest bidden, dan zul je daar rekening mee moeten houden. En Hem aanbidden als Geest van de Drie-enige God, met de Vader en de Zoon.

Die gesproken heeft door de profeten

We zagen al, dat met name in het Oude Testament de Geest de Geest van de profetie is. Ook de apostel Petrus schrijft over de profetie, die daarin bestaat dat mannen, door de Heilige Geest gedreven, gesproken hebben. Van daaruit valt licht op een oud probleem in de christelijke kerk: de verhouding van Woord en Geest. Met name in de tijd van de Reformatie (16^e eeuw) was dit een brandende kwestie, waarin verschillende groepen protestanten sterk tegenover elkaar stonden. Aan de ene kant waren er de Wederdopers, die veel nadruk legden op het 'inwendig licht' van de Geest. Zij stelden dit werk van de Geest boven het gezag van de Bijbel als Woord van God. Een groot risico was, dat men voor werk van de Heilige Geest aanzag, wat in feite producten van de eigen menselijke geest met z'n verbeelding en fantasie waren. Met andere woorden: je bent de norm voor waar en onwaar kwijt. Bij bepaalde evangelische groepen in onze tijd kun je op dit punt ook vraagtekens hebben. Een extreme positie aan de andere kant namen sommige luthersers in: zij stelden dat God uitsluitend door het (geschreven en verkondigde) Woord tot ons spreekt. Een risico hierbij is, dat je denkt dat het luisteren naar de verkondiging automatisch het geloof werkt, en dat veel nadruk komt te liggen op de noodzakelijke eigen activiteit van het luisteren naar het Woord. De gereformeerden hebben altijd geprobeerd een middenpositie in te nemen: de Geest werkt *door én met* het Woord. *Door* het Woord: want het is het eigen Woord van de Geest die de profeten en bijbelschrijvers geïnspireerd heeft. Ook *met* het Woord: het werk van de Geest gaat niet op in zijn eens gesproken Woord, maar er is een daarop aansluitend werk van getuigenis en verzegeling in ons hart. De Geest bindt ons het Woord letterlijk op het hart (zie ook in het vorige artikel het kopje *De Geest en het heil*). Hoe dat precies in z'n werk gaat, kunnen we niet onderzoeken. Op het gereformeerde standpunt blijf je altijd op twee fronten kwetsbaar: aan de ene kant kun je het inwendig getuigenis van de Geest te veel losmaken van het geschreven Woord (dit risico lopen 'bevindelijke' gereformeerden); aan de andere kant kan huiver voor zo'n inwendig getuigenis ertoe brengen om onvoldoende oog te houden voor de vrijheid van de Geest ten opzichte van ons preken van en luisteren naar het Woord (dit risico kunnen 'vrijgemaakte' gereformeerden lopen).

Geest en Woord horen bij elkaar. Omdat de Geest eens gesproken heeft door de profeten, kan Hij door die woorden nog steeds spreken tot ons hart. Omdat de Geest geen half werk doet, werkt Hij tegelijk zo in ons, dat we het evangelie gaan aanvaarden en ons tot God bekeren.

Gesprekspunten

1. Heeft het eigenlijk wel zin om na te denken over de onderlinge verhouding van Vader, Zoon en Geest?
2. Wat betekent het voor ons bidden, dat de Geest met ons mee bidt (Rom. 8:26-27)?
3. Lees en bespreek met elkaar eens wat de Dordtse Leerregels in hoofdstuk III/IV art. 11-13 zeggen over hoe God de wedergeboorte tot stand brengt.